

Osnivanje katedre za meteorologiju*

Katedra za astronomiju i meteorologiju je osnovana na Filozofskom fakultetu Velike škole u Beogradu, u januaru 1880. godine. Te godine bile su donesene izmene i dopune zakona o ustrojstvu Velike škole iz 1863. Njima je bio utvrđen raspored predmeta po Katedrama, među koje je po prvi put bila uvedena Katedra za astronomiju i meteorologiju.

To je došlo posle skoro dvadesetogodišnjeg jenjavanja meteorološke aktivnosti u Srbiji, izuzimajući Jakšićeva merenja u Beogradu. Ovaj događaj je odraz nesumnjivo izmenjenih i novih shvatanja značaja astronomije i meteorologije u nas. On se javlja kao saznanje i potreba da se mlađim naraštajima omogući sticanje osnovnih znanja iz ove dve nauke u najvišoj prosvetnoj ustanovi u Srbiji.

Osnivanje Katedre i izbor Milana Nedeljkovića za profesora meteorologije i astronomije predstavlja jedan od presudnih momenata u razvoju meteorologije u Srbiji, a može se reći i šire, u čitavoj bivšoj Jugoslaviji.

Pre nego što je Katedra za astronomiju i meteorologiju unesena u Zakon o Velikoj školi (1880), tadašnji ministar prosvete Stojan Bošković, raspisao je „stečaj“, početkom 1879. za jednog državnog pitomca za stručno izučavanje astronomije i meteorologije na velikim školama u inostranstvu. Ovo državno „blagodejanje“ dobio je Milan Nedeljković, tadašnji pripravnik u Velikoj školi.

Nedeljković je proveo u Parizu punih pet godina. Završivši usavršavanje sa odličnim uspehom, Nedeljković se kao izgrađen i već iskusan stručnjak vratio iz Pariza u zemlju. Milan Nedeljković je postavljen za suplenta astronomije i meteorologije 1. oktobra 1884. Dve godine kasnije, 25. decembra 1886, izabran je za profesora astronomije i meteorologije na istoj školi. Njegov dolazak na Veliku školu omogućio je da se počne sprovoditi program iz astronomije i meteorologije prema propisu iz 1880.

Neobično velikom upornošću Nedeljković je osnovao provizornu (1887) i novoizgrađenu Meteorološku opservatoriju u Beogradu 1891. Obnovio je i proširio mrežu meteoroloških stanica u Srbiji.

Posle Prvog svetskog rata stvorena je nova država – Jugoslavija. Meteorološka opservatorija u Beogradu primila je na sebe rukovođenje celokupnom meteorološkom mrežom u Srbiji, Vojvodini, Makedoniji, Crnoj Gori i jednom delu Dalmacije. Ovakva podela ostala je na snazi, izuzev manjih izmena, sve do početka Drugog svetskog rata.

Posle Nedeljkovićevog penzionisanja (1924), Savet Filozofskog fakulteta je odlučio da od jedne opservatorije Univerziteta osnuje dve posebne: meteorološku i astronomsku. Za upravnika Meteorološke opservatorije Univerziteta u Beogradu, kako je glasilo nov zvanični naziv, postavljen je profesor Pavle Vujević u drugoj polovini 1924. godine.

Pavle Vujević je posle Nedeljkovićevog penzionisanja bio jedini profesor na fakultetu koji je predavao meteorologiju i klimatologiju. Izučavanje meteorologije na Filozofskom fakulteta do 1927. bilo je prema Uredbi Filozofskog fakulteta, donetoj 1. februara 1906. i izmenjenoj 25. marta 1911. Izmenama i dopunama Uredbe o Filozofskom fakultetu od 17. jula 1927. bilo je utvrđeno koje se „nauke ili grane naučne“ predaju na Filozofskom fakultetu.

* Iz knjige: Mladen Ćurić (2006) *Istorija meteorologije*.

Meteorologija i klimatologija figurisale su kao šesta nauka. Ovaj predmet bio je obavezan za studente astronomske, hemijsko–fizičke i fizičko–geografske grupe. Studenti ovih grupa polagali su meteorologiju u sklopu predmeta pod „V“. Za studente fizičke grupe meteorologija je bila opcioni predmet, a fakultativan za većinu ostalih grupa prirodno–matematičkog smera.

Posle punih 60 godina, od 1. maja 1887. do 1. oktobra 1947. Meteorološka opservatorija je prestala da bude univerzitetska ustanova i „radionica i laboratorija za meteorologiju“, kako ju je bio zamislio njen osnivač Milan Nedeljković. Opservatorija je od tada u okviru Hidrometeorološke službe Srbije.

Na osnovu Uredbe o razdvajanju Filozofskog fakulteta, Ministarstvo prosvete donelo je odluku, akt br. 196 od 17. februara 1947. da se Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu razdvoji u Filozofski fakultet i Prirodno–matematički fakultet. Savet Filozofskog fakulteta prihvatio je ovu odluku na svojoj sednici od 24. februara 1947. te se ovaj dan uzima kao osnivanje Prirodno–matematičkog fakulteta.

U okviru priprema za razdvajanje Filozofskog fakulteta već ranije su Vujević i Radošević izradili program i nastavni plan za Meteorološko–klimatološku grupu nauka. Potrebno je istaći da je još 1945. u okviru radova na obnovi Filozofskog fakulteta i pripremama za početak nastave u jesen 1945. novom zamišljenom Uredbom o Filozofskom fakultetu, prihvaćenom na sednicama Saveta Filozofskog fakulteta od 12. i 13. oktobra 1945. u nastavne grupe bila uneta i meteorološko–klimatološka grupa nauka. Ova Uredba, međutim, nije stupila na snagu, jer se zatim stalo na stanovište da je bolje odmah izvršiti pripreme za podelu fakulteta, i u okviru novog fakulteta doneti nastavne planove i programe.

Prirodno–matematički fakultet počeo je zvanično sa radom u toku letnjeg semestra 1946/47. školske godine. On je imao prvo četiri odseka u koje je bilo raspoređeno deset nastavnih grupa. Jedna od novoustanovljenih grupa, koja nije dotle postojala na Filozofskom fakultetu, bila je meteorološko–klimatološka grupa nauka, i pripadala je Matematičko–fizičkom odseku. Prvi studenti meteorološko–klimatološke grupe bili su studenti Filozofskog fakulteta koji su 1946/47. školske godine upisali matematiku i fiziku i koji su u toku letnjeg semestra 1946/47. dobrovoljno prešli na novoosnovanu grupu.

Osnivanje posebne meteorološko–klimatološke grupe urađeno je zbog velike potrebe za visokokvalifikovanim stručnim kadrom u civilnoj i vojnoj meteorološkoj službi. Svršeni studenti ove grupe trebalo je takođe da budu uključeni u razne grane privredne delatnosti, koje se posredno ili neposredno susreću sa meteorološkim i klimatološkim problemima (poljoprivreda, vazdušni i pomorski saobraćaj, hidrotehnika, medicina itd), za čija su rešavanja bili potrebni visokokvalifikovani stručnjaci. Najzad, oni su mogli da budu profesori fizike ili matematike u srednjim školama,

Glavne karakteristike nastavnog plana bile su da studenti dobiju u prve dve godine studija solidno i zaokruženo znanje iz matematike i fizike, u istom obimu i sa istim brojem časova kao i studenti fizike. U toku treće i četvrte godine studija bilo je predviđeno da se studenti upoznaju sa svim osnovnim meteorološkim i klimatološkim disciplinama i tako izgrade u dobre meteorološke stručnjake. Iako je nastavni plan i program bio menjan nekoliko puta, 1948/49. i 1952/53, on je, u suštini, u odnosu na osnovnu zamisao i profil grupe ostajao uglavnom isti. Izvršene promene odnosile su se najvećim delom na bolji raspored materije po godinama studija i bolju povezanost pojedinih stručnih predmeta po semestrima.